

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 2004, 24e jaargang nr. 2

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 2004, 24e jaargang nr.2

Bij de voorpagina.

±1925. Voor het huis van "beenhakker" Eudem Goessens.

V.l.n.r. Eudem, Mien, Tefiel Goessens

Titelpagina: Hetzelfde huis, thans Rijksweg 56

Voorwoord redactie

Veelplegers: een term die momenteel veelvuldig in de media verschijnt. In Gronsveld heeft het begrip 'veelplegers' sinds tweede Pinksterdag echter een geheel nieuwe betekenis. Voor de vierde keer in de historie van onze schutterij mag een lid van de familie Segers (rijmt op veelplegers) zich koning noemen. We mogen dan ook wel spreken van een unicum. Na een verpulverend schot van grenedeer Pim van de Weerdt spleet de vogel in tweeën. Gerard Segers schoot als volgende. Hij hield het hoofd koel en bracht het verlossende schot. De vogel viel en het koningschap was binnen. Na Zjir (1960), Cor (1984) en Jo (2000) mag voor het jaar 2004, en de vier daaropvolgende, Gerard Segers zich Koning der Schutterij Sint Sebastianus noemen. Samen met zijn koningin Gina Haijen zal hij ons door de Grote Bronk leiden. Koningspaar, van harte gefeliciteerd.

De koning bracht de vogel bij "Kaffee de Kerteermèister", alwaar het Koningsbier werd geschonken. Daar werd één plaats bij opbod verkocht. De plaats van adjudant standaarddrager (van Lewie Bernards) ging voor € 5.200,- naar Thomas Broex. Proficiat Thomas!

En dan een primeur in Grueles: het chronogram (gemaakt door Piet van Caldenborgh) dat op de koningsplaat van de 'nouwe kuening' te lezen zal zijn, voordat de plaat klaar is:

GERARD SEGERS

sUCCesrIJK

zIJn sChot Vóór Jo - Vler Jaren terUg - Is VerLeDen

Want

konIng Der sChUtterIJ Is hIJ heDen

Veel leesgenot en bovenal "'n sjoen Groete Broonk".

Maarten Heijnen

't Broonkgeveul

"Wat heb ich toch mêt mié keend gedoën?"

't Ês kiësaovend es dy vraog mich iénens doër m'ne kop gèit, zjus zoe oonverwaachs wie 'nne piépel ién de weenter.

Wat dy vraog en kiësaovend mêt 't Broonkgeveul te mäoken hebbe?

Aal!

Meh daan môt d'r waol 't gaans verhaol kênne en dat gaon ich uch noé vertelle.

Viertien daog vuur de Kiësmes goûng ich m'n gerdyne wase. (Ich been nog zoe awwerwêts.) Meh wie ich ze oët 't mesjin hool wäor mich eng ram gesjêurd, es of dry katte drién gehangen hawwe!

"Huelep", daag ich, "en noé?"

Meh wie ich get bekoëme waor van de sjrik sjproûng ich ién m'nnen ôto en goûng nao Gorissen. Dy kôste mich gelökkig nog hêlpe en d'n däog vuur Kiësmes, um 'n oor of veer, kaom Jo Bouchoms ze mich ophange. Wie 'r vèrdig wäor droonk v'r ôs 'n tas koffie en vroogten aonein wie 't mêt ôs wäor en mêt ôs keender en zoe wyjer. Netuurlik kaom oûch 't: "Wêtste nog" ter sjprêuke en op tiéd van tien menute sjproûnge v'r heen en weer van keend nao joonk nao get awwer.

"'t Gèit hêl", zaag Jo, "uûver 'n wêk heb v'r alweer e noûw jaor."

"Jao", zaag ich, "en daan kênne v'r ôs goën opmäoke vuur de Groete Broonk."

"Dat zek ste nog 'ns good", zaag Jo en wie 'r nao boëte leep zaag 'r dan oûch: "Allêh, tot de Broonk daan mer."

En wie de kiësleedsjes op de radio sjpêulde zaot ich mêt m'n gedêchte bié de Groete Broonk en ich daag: "Wat ês dat toch wat die Broonk mêt ôs dèit, ién tyje van blydsjap en ién tyje van lèid."

En doûw wäor ién-ens die vraog dao: "Wat heb ich toch mêt mié keend gedoën? Want hêr hêt 't broonkgeveul oûch."

Noe ês dat vuur de mieste van uch mêt keender vanzelsjprêkend meh vuur mich neet want mié keend hêt nog noets ién Groéselt gewoend, al ês 'r waol al ze lève laank sjôt. Aachentwêntig ês 'r noé en 'r sjtudeert, wêrk en woent al tien jaor ién Antwerpe.

Ich daag truk aon de vurige Groete Broonk wie 't mich opgevalle wäor dat hêr oûch dat éch broonkgeveul haw. 't Wäor vriédes vuur de Peenkste, hêr wäor zjus bènne mêt z'nne rökzak voûl sjmèrige waas wie ich zaag: "V'r ète get vreuger, joûng, want sjtrak ês oefene vuur de ginneraol sjersj en dao môt ich bié zién."

"Ao, meh daan gaon ich mêt, mam, daan heb ich temênste oûch nog get van m'n Broonk."

(Nao de Peenkste begôte z'n ekzäomes en dy doorde tot nao de Broonk.) En wie 'r z'nne rökzak ömkipde dūijde ich alvas e mesjin waas ién, v'r aote gaw en doûw op Groéselt aon.

't Wäor 'nne werme zoëmeraovend en bié 't H. Hertbeeld vuur de kêrk goûng v'r sjtoën. Dao kaom de sjöttery aongemasjeerd, joûng joûnge en get awwer manslûi, en ömdat 't zoe wêrm wäor lepe t'rs vèul ién de korte brook. Dao oonderoët sjtaoke knôtskneje, gesjpierde, mäoger, dikke, en o-bejn. Ze masjeerde langs ôs doër, sjtrak ién 't gelid, gewêr op de sjoûwer, 'nne brejje laach op hön gezich meh bloodserjeus. Miéne joûng zaag: "Vuur 'nne boëtesjtêunder zoûw dit e beléhelik gezich zién, meh vuur ôs neet, hé mam." Dat ragkde mich.

Get läoter op de kerkfer beloorde ich mich me keend 'ns good en zaog op zîe gezich zjus dezelfde oêtdrökking es dy vaan de gaanse sjöttery. Oûch bloodserjeus!

Dat ragkde mich weer en ich sjloog 't ién mich op.

En mêt de Kiësmes wäor dy gedêchte dao, wie 'n rôpsj dy zich iénens verpôp haw tot 'nne sjoene piëpel: "Wat heb ich toch mêt mié keend gedoën?"

Heb ich 'm e geveul doêrgegêve dat wyjer gèit es eleng dat sjtökske historie en cultuur?

Ich gelûif 't waol want dit gèit vëul deper. Dit ês oeraad. Deep iëngeplaant doer ôs vuurawwers. En gedejld. En dao driejt 't zich volges mich òm, òm dat dejle. E geveul dat gedejld wôrd ês wie wortelsjtekke dy zich vertakke en uurges aandere weer oêtkoëme, bevuurbeeld ién Antwerpe.

Loort mer 'ns nao de persëssie, bevuurbeeld. Oer-aw geveules loupe dao doërheen. Van wie v'r yngelke wäore of kemuniekeend of welp of page. Wat vuur e bezeunder geveul haw v'r neet ién ôs kledsje of pekske, meh vuuraal: wat goûng neet doër ôs heen es v'r ôs (groet)awwers aon de kaant zaoge sjtoën?

Noé sjtoën vûur langs de kaant en wat gèit noé neet doër ôs heen es v'r nao ôs keender lore.

Meh oûch lèg plaotse, roûw plaotse, völle de persëssie.

Meh dy lègte, dy roûw, wôrd gedejld, mêt 'n traon, mêt 'nne laach, mêt 'n haand, doër 'n gaanse broédersjap. 'n Broédersjap dy neet eleng besjtèit oét de sjöttery, meh oét 'n gaanse gemejnsjap, dy waol gedräoge wôrd doër de sjöttery. 'n Broédersjap dy al 385 jaor besjtèit.

En dyzelfde geveules verdepen oûch 't plezeer wat v'r hebbe bié 't voëgelsjete, bié 't paolhoûwe, bié 't rejje, mêt kuüningmèisjtêke. En bié 't vlaobjakke, tête de veau mäoke, kniën braoje. Bié 't gläos beer dat v'r ôs drenke nao de sjöttemês mêt de aw gezichter die v'r dêk eleng nog mer zîen mêt de Broonk.

't Zien oer-aw geveules. Geveules dy de kern van 't leve räoke.

Dao gèit d'n tillefoon.

Antwerpe aon de lyn: "Mam, zek mich 'ns wienie dit jaor de Groete Broonk vèlt zoedat ich mich vrié kên vraoge."

Zuug wie wiéd 't sjötteblood krup...en 't wôrd eleng mer sjtérker!

Maria Scheres

Controle en revisie van de geweren en nieuwe bajonetten.

Maanden voor iedere Grote Bronk roept de kapitein van de rode compagnie Wil Schrijnemaekers vrijwilligers bij elkaar om alle geweren van de schutterij te controleren en te repareren. Dit jaar was dat niet anders maar toch was er nu iets extra's. Door de jaren heen waren er al diverse bajonetten bijgemaakt maar van enige uniformiteit was geen sprake. Wil Schrijnemaekers en Cor Segers begonnen veertien jaar geleden met het afstruinen van markten voor antieke wapens op zoek naar originele geweren en zo veel mogelijk bajonetten. In het begin lukte dit nog wel maar toen de handelaren in de gaten kregen dat Gronsveld wel heel veel oude bajonetten nodig had, steeg de prijs fors. Peter Raemakers bood aan om nieuwe bajonetten, naar oud model, te maken. Dit jaar was het dan zo ver. Peter stelde zijn werkplaats en zijn computergestuurde draai- en freesbanken ter beschikking. Nadat er nog enkele vaklui bereid waren gevonden om in de avonduren mee te werken, werd aan het karwei begonnen.

Zo gingen Peter Raemakers, Bert Wolfs, Pierre Jurkiewicz en Jean Brouwers vanaf januari, twee tot drie avonden per week aan het werk.

Omdat de bevestigingsbus van de bajonet cilindrisch gedraaid is en de geweerloop taps toeloopt, moest er bij de geweren die een nieuwe bajonet kregen eerst een stukje van 0,2 tot 0,5mm van de loop afgedraaid worden. De bajonetten zelf zouden in vier gedeelten van massief staal gemaakt gaan worden: de ring, de bajonetsluiting, de bocht en bajonet zelf. Hierna werden deze stukken aan elkaar gelast en vlak gevijld. Zo werden er, na noeste arbeid, ruim vijftig nieuwe bajonetten gemaakt die niet van de antieke te onderscheiden zijn.

Bij toeval kwam men een tijdje geleden in het bezit van oude onderdelen voor onze geweren. Het bleek dat er van de geweren, die de schutterij een aantal bronken geleden aanschafte, diverse binnenwerken

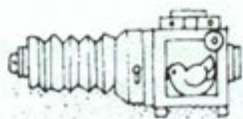

gereviseerd moesten worden. Deze geweren, die een plaatje in de vorm van een vismotief hebben, konden met deze onderdelen van een geheel nieuw binnenwerk worden voorzien.

Vorige bronken gebeurde het wel eens dat een flinke regenbui onze schutterij overviel waardoor de geweren wel eens weigerden. Pierre Jurkiewicz kwam op het idee om iedere geweerloop van een kunststof dop te voorzien. En natuurlijk werden deze in de kleur van de compagnie, rood of blauw gemaakt.

Dat dit alles "e wérk van val doet" was, vond de "uüverighèid" ook en zij vereerde de harde werkers met een bezoek. Die gaven een uitvoerige uiteenzetting en de "uüverighèid" was geïmponeerd door de professionele wijze waarop de groep dit werk had uitgevoerd. Het was fijn om te zien hoe "roed en bloûw" gebroederlijk en in een prettige sfeer samenwerkten voor onze schutterij.

Sjef Caris

1988. Hans Mulder werkt aan de ereboog van de Lèimsjtraot.

1906. Bronkprocessie op het Kerkplein. Koning Jan Wackers is herkenbaar.

Plaatsen van de schoorbalken aan de vogelstang begin jaren twintig.

V.l.n.r. Mia Damzo (Schoenmaekers), Marieke Waber (Jaspars), Nét Waber (Soudant), ?, Iny Goessen (Alberts), It Aarts (Goessen)

Geziën

Aan de binnenplaats uit ons vorige nummer staan twee huizen. Rijksweg 71a wordt bewoond door Dien Hanssen en op nummer 71 woont haar zoon Marcel.

Toen Dien (Geraldina) Dassen op 16 april 1954 trouwde met Nico Hanssen uit Nieuwenhagen, gingen zij hier wonen. Hun vijf kinderen werden hier geboren: Richard, Marcel, Nico, Ingrid en Paul. Nico senior overleed op 30 januari 1984.

Het huis werd gebouwd in 1823, zoals ons de sluitsteen boven de poort laat weten. Daarboven staat een H. Hart-beeld in een nis. Vroeger was de voordeur rechts van de poort met een hardstenen trap ervoor. Bij de verbouwing in 1975 is deze deur vervangen door een raam. Sindsdien sieren vier ramen de gevel aan de straatzijde. Iedereen moet nu via de poort naar binnen en Dien kan zich nog goed herinneren dat de bewoner van het kasteel, Paul Gadiot binnenkwam en zei: "Maar Dien nou heb je geen entree meer en nu moet iedereen door de keuken naar binnen komen." "Meh, menier Gadiot", reageerde Dien ad rem "Es ze neet doér de kuûke bënne wêlle koëme dan bliëve ze mer dao". Waarop Gadiot Dien verbouwereerd aankeek en toen lachend zei: "Dien, eigenlijk heb je volkomen gelijk."

De ingang naar de gewelfde kelder bevindt zich onder een luik in de vloer van de hal, die vroeger keuken was. Als men toen de kelder in wilde, moest eerst de keukentafel aan de kant geschoven worden. Dit vond men wel wat lastig, maar het was toch ook "epäört" en hoeveel er ook verbouwd werd, het luik is daar gebleven.

Doordat Dien en haar zus Liza vroeger met paard en wagen in Maastricht melk, kaas en eieren verkochten, kwamen ze ook geregeld op de Tapijnkazerne. Hier leerde Dien Nico kennen die daar gelegerd was. Eén van hun grotere klanten was Sjef Duchateau die een banketbakkerij had in de Wolfsstraat te Maastricht. Hier kwamen Dien en Liza altijd heel graag en toen Duchateau hoorde van de trouwplannen van Dien en Nico, vroeg hij belangstellend waar zij dan wilden gaan wonen. Natuurlijk moest dat in Gronsveld zijn en een woning hadden zij ook al op het oog maar die bleek veel te duur. Toen Duchateau merkte hoe graag zij dit huis wilden hebben, ging hij nog dezelfde middag met zijn vrouw naar Gronsveld en kochten het van Anna Roosen. Dien en Nico konden het van hen huren en in 1968 kochten ze het. Omdat ze gehoord had dat er ook gegadigden uit Maastricht waren, bedacht Dien een listig plan. Bèr Jaspars, Karel Waber en Bèr Waber (de laatste twee waren buurjongens) waren in het bezit van een motor. Op verzoek van Dien reden zij, op de tijden dat kooplustigen uit Maastricht het huis kwamen bekijken, met veel kabaal met hun "tuffen" de binnenplaats op en verdwenen dan door een tussenpoort naar de binnenplaats van de familie Waber. "Dat is altijd zo," zei Dien tegen de verontruste aspirant-kopers. "Zij hebben recht op vrije doorgang". De Maastrichtenaren kozen eieren voor hun geld en zagen van de koop af.

In 1989 verkocht Dien de woning aan haar zoon Marcel.

Dien en Nico namen, toen zij getrouwd waren, het zuivelbedrijf van vader Dassen over. Nico ging in Maastricht met paard en wagen venten en Dien ging met een "mèilkerke" langs de "Groéselder en Riékelder" deuren. Later, toen Nico nog maar alleen hier in het dorp rondging, gebeurde het geregeld dat het paard zijn eigen weg ging. Het trok zich dan los van de wagen en galoppeerde door het dorp. Het is wel eens gebeurd dat Pieke van Zjang dan de "Pötsjtèg" kwam opgerend en al van ver schreeuwde: "Doot de poért oëpe tot 'r ién kënt, gaw, aandars ês er ôs de kloete op".

Later werd het bedrijf verkocht aan Nico van de Weerdt.

De bovenstaande "achteröm" ligt niet aan een doorgaande weg. Het huis is wel duidelijk zichtbaar.

Sjef Caris

Van “de kuüning de mèij sjtêke pês kuüning-mèij-sjtêke”.

In het bijna 25-jarig bestaan van Grueles heeft de sectie Dialect al heel wat interviews afgenomen bij inwoners en oud-inwoners van Gronsveld en Rijckholt. Hoogtepunten zijn onder andere gesprekken met koningen en koninginnen. Tijdens deze gesprekken kregen emoties vaak de overhand. De geïnterviewden waren enthousiast en vertelden graag over hun herinneringen. Zij hadden hun eigen ervaringen, maar vertelden ook over overleden koningen en koninginnen. Het feit dat deze mensen een eervolle plaats in het dorp mochten bekleden, en vooral de spanning daaraan voorafgaande, blijft voor hen nog altijd een onderwerp van gesprek. Menig koningspaar was onder de indruk van de ontvangst op de pastorie, een gebeurtenis die voor de rest van de gemeenschap onbekend is. Wanneer daarna het Wilhelmus gespeeld wordt is dat een onvergetelijk en emotioneel moment. Ook het “brynge van de voëgel” en het “oëtgeve van plaotse” maakten grote indruk.

In de eerste decennia van de vorige eeuw moest de koningin aan de burgemeester vragen of de harmonie aan alle bronkfestiviteiten zou meedoen.

In de jaren dertig waren er weinig mannen die op de vogel schoten in verband met de kosten van een eventueel koningschap. De kans om keizer te worden was toen veel groter dan nu. In de oorlogsjaren waren schutterijen verboden.

Aanvankelijk was het gebruikelijk dat de eerste die de koning “de mèij sjtaok” koningin werd. Later kon de koning vooraf iemand aanmelden die zijn koningin zou worden.

Met de komst van secretaris Zjëun Bouchoms in 1927 kwam er meer structuur in het functioneren van de schutterij. Veel inbreng had de koning daarin niet.

Er waren nogal wat verschillen van inzichten over de uitmonstering van de koning. “Een kolossaal uitgedoste koning in de Gronsveldse schutterij

is ongepast”, aldus een van de koningen. Het afnemen van de inspecties werd door elke koning als een grote eer ervaren. Op dat “memeent bis te kuüning”. Het Te Deum in de kerk na de processie en: “Mêt van de iêste t’n offer goën es de hermenie Judex sjpëult, dat dèit dich toch get, joûng dat pak tich”.

Na op maandagmorgen de schuttemis, het zegenen van de graven en de charge te hebben bijgewoond, was menige koning blij dat hij na het “sjöt mäoke” het zilver kon afdoen, omdat dit te zwaar werd en het tijdens het “reije” kon worden beschadigd, of nog erger, dat er een onderdeel verloren zou raken.

Vroeger was er niet zo veel belangstelling voor het “paol hoûwe”. De meeste vrouwen hadden geen tijd omdat zij voor “de noon” moesten zorgen en de meeste mannen moesten hun vee verzorgen. Door de jaren heen werd het “paol hoûwe” populairder en er werden steeds meer palen geplant. Veel koningen vertelden blij te zijn dat daar de laatste bronken paal en perk aan werd gesteld.

Tot vreugde van veel koningen werd er steeds vaker voor de inwendige mens gezorgd en werd er niet alleen maar drank geschonken. De koning beperkte zich in het gebruik van “dröpkes” want: “aanders kôms te dich zelf tiënge.”

Voor alle geïnterviewden was bronkdinsdag een bijzondere belevenis met als sluitstuk: het naar huis brengen van de majoor. Hierover kwam men niet uitgepraat.

Sommige koningen hebben de huls van koningsschot aangeboden gekregen met daarin gegraveerd teksten als: “Dis kertôsj maog vuur dich altiéd ’n aondeenke bliêve ziën vuur de koëgel dè d’roët ês koëme” en “De koëgel dè hié oët ês koëme magkde dich kuüning”.

De koningin kiest zelf haar hofdames en zorgt ervoor dat alle spaarclubs vertegenwoordigd zijn. Het is een oud gebruik dat er op Sacramentsdag (donderdag voor de bronk) in Rijckholt en Gronsveld een rondgang met de “bugel” wordt gehouden door de koningin en haar hofdames om geld in te zamelen voor een cadeau voor de koning. Tevens wordt iedereen uitgenodigd deel te nemen aan de koffietafel tijdens het koningmeisteken. Het traditionele uitstapje van de koningin met haar hofdames naar Maastricht om “de kedo van de kuüning te géle” was steeds iets om naar uit te kijken. Vroeger stapten zij op de trein aan het station in Gronsveld; tegenwoordig gaan zij met de bus.

De opbrengst op Sacramentsdag bedroeg in het begin van de vorige eeuw ongeveer vijfhonderd gulden. Tegenwoordig loopt dat in de duizenden.

Het voordragen van "de dich" en het daarop volgende applaus maakte op de koninginnen grote indruk.

De meeste koninginnen hoefden er niet veel moeite voor te doen om iemand te vinden die "de dich" zou maken. Vaak werd hun dit al aangeboden. Veel koninginnen kenden "de dich" na zoveel jaren nog van buiten en zegden ze moeiteloos op. Voor een van hen was dit bijna zeventig jaar geleden. Menige oud-koningin raakt nu nog tijdens het voordragen van "de dich" op koningmeisteken geëmotioneerd.

Vroeger droeg de koningin een hoed of een bloemenkrans. Toen in 1939 Germaine Bouchoms keizerin werd, droeg zij een kroontje. Dit kroontje wordt nog steeds door de koningin gedragen. Vroeger had de koningin na de bronk geen taak meer. Tegenwoordig begeleidt zij de koning bij recepties of andere officiële gelegenheden.

Het is traditie dat de spaarclub het huis van de koning en de ruimte waar de koffietafel gehouden wordt, versiert met papieren rozen. De echtgenote van de koning heeft de taak om de tafels te versieren met bloemen die ze ophaalt bij de buurtbewoners.

De koning betaalt de koffietafel. Vroeger uit eigen zak, tegenwoordig uit het bedrag dat hij van de spaarclub ontvangt. Ging het vroeger om honderd vlaaien, tegenwoordig zijn er meer dan vierhonderd nodig

Op de vraag of zij nóg eens koning of koningin wilden zijn, zeiden de meeste geïnterviewden direct "Ja". Leuk vinden ze het dat ze jaren na datum nog met hun titel worden aangesproken.

Een herkenningsteken in de vorm van een speldje zou welkom zijn zodat iedereen kan zien: "Dè waar kuüning." Vanaf deze Grote Bronk zal dit ook gebeuren.

Een greep uit de interviews.

Germaine Bouchoms bleef vanaf 1939 haar leven lang keizerin en vond het haar taak om de koninginnen en hun hofdames te begeleiden.

Koning Bèr Heijnen die 's morgens voor het vogelschieten schertsend tegen zijn overbuurman Haj Goessen zei: "Kom we maken een foto. Zet jij even mijn steek op, dan draag ik de sabel. Dan hebben wij de oude en de nieuwe koning". 's Middags schoot Haj inderdaad de vogel af.

Koningin Anna Kevers die "kuüningên of neet" om elf uur thuis moest zijn "en de loésterdes".

Koningin Micky Mingels die maandag in de namiddag na het "paolhoûwe" heel even ging rusten. Dinsdagmorgen werd ze pas wakker....

Berb Martens was enkele maanden zwanger toen ze koningin werd. Voor haar werd een koninginnewagen gebouwd zodat ze de lange rit naar het koningmeisteken niet te voet hoefde af te leggen. Vanaf die tijd was er geen koningmeisteken meer zonder een koninginnewagen.

Koning Giel Hessels die in 1959 met de schutterij acte de présence moest geven in verband met het bezoek van Koningin Juliana aan Maastricht. "Geng kuüningên geziën", maar wel een rondgang gemaakt door de stad. "Oos sjötterij maog zich laote ziën, huur". Eenmaal terug in Gronsveld kwamen verscheidene "paole" als paddestoelen uit de grond, tot in Rijkholt toe. Het werd "e kleng breunkske".

"'n Reveille vuur mich, 't waar zjus éch".

"'t Vuurdräoge van de dich waar doer den aambras toch bénkelijk".

"De kuüning hé, dat 'r mer deenk, dat 'r vëul daog sjmuerges vreug pas ién 't bed kömp, es 'r dao tiéd vuur hèt".

"Abseluut, ich zoûw nog 'ns kuüning wëlle ziën. Es te èine kier kêns mêtmaoke kuüning van de sjötterij te ziën dan kêns te noets zegke: ich wël dat noets mie. Zoe sjoen ês dat, abseluut".

De foto's op de volgende pagina's van oud-koningen en oud-koninginnen werden gemaakt tijdens de interviews in 1992 en 2003/2004.

1923

1931-35-39

1946

1953

1950

1956

1953

1956

1960

1968

1964

1968

1972

1972

1980

1976

1976

1980

1984

1988

1988

1984

1992

1992

1996

1996

2000

2000

Lijst van koningen en koninginnen vanaf 1923

1923	Pierre Peusens	Mien Jacobs-Goessens
1927	Nikkela Janssen	Berb Martens-Hofman
1931	Jan Wackers	Germaine Bouchoms-Deguelde
1935	Jan Wackers	Germaine Bouchoms-Deguelde
1939	Jan Wackers	Germaine Bouchoms-Deguelde
1945	Bèr Spronck	Louise Reintjens-Jacobs
1950	Laur Doyen	Nêtteke Doyen-Martens
1953	Louis Huveners	Anna Goessens-Kevers
1956	Giel Hessels	Marie Dupont-Thomma
1960	Zjir Segers	Annie Hayen-Bouchoms
1964	Piet Verdeuzeldonk	Jeanne Fievez-Scaf
1968	Bèr Waber	Mia van Wel-Gorissen
1972	Bèr Heijnen	Micky Mingels-Pluymeekeers
1976	Haj Goessen	Juliette Devue-Schrijnemaekers
1980	Anton Curfs	Jêt Notermans-van Gerven
1984	Cor Segers	Thea Rousch-Theunissen
1988	Zjêf Clermont	Mieke Pinckaers-Theunissen
1992	Frans Roosen	Karin Schuyren-Huveners
1996	Bert van de Weerd	Tiny Segers-Wolfs
2000	Jo Segers	Monique Martens-Willigers

Van vóór 1923 zijn de koninginnen mij niet bekend.

Gemma Brouwers-Janssen

De schutterij in 1819

In de gang van de pastorie van Gronsveld hangen drie aquarellen (42x33 cm) uit 1820. De eerste stelt voor: "Gezigt van de Bronk te Gronsveld benede de kerk den 13 Juny 1819", de tweede: "Gezigt van de Bronk te Gronsveld boven de kerk den 13 Juny 1819" en de derde toont het "Gezigt van de processie komende van Ekkelraad na Gronsveld den 13 Juny 1819".

Volgens bijschrift zijn ze in 1820 vervaardigd door "Juf. Lebens, Jongedochter van Gronsveld". Uit de doopregisters van de parochie Gronsveld blijkt dat de enige "jongedochter" die in 1820 deze aquarellen gemaakt kan hebben de 16-jarige Catharina Francisca Antonia Lebens is die in 1804 te Gronsveld werd geboren en daar in 1865 overleed.

Van de eerste twee afbeeldingen kunnen we zonder meer stellen dat ze niet "uit het leven gegrepen" zijn. De afgebeelde personen representeren zeker niet de doorsnede van de Gronsveldse bevolking zoals die daar het uittrekken van de processie afwacht, gezien hun deftige kleding. De gewone man, en daaruit bestond 99% van de bevolking, komt op geen van beide aquarellen voor.

Wat we op de afbeelding wel zien is een aantal leden van de schutterij in uniform, de officieren. Rechts en op de achtergrond zien we "grenedeers" afgebeeld. Ze dragen geen uniform en hebben op hun hoofd een soort beremutsen ("kolbakken"). Toen de gravin van Törring-Jettenbach in 1765 haar "blijde incomste" maakte was bij de schutterij armoe troef. Bij een handelaar in Maastricht moesten 16 grenadiersmutsen gehuurd worden; van een echt uniform was ook geen sprake. In een beschrijving van de schutterij uit 1778 wordt van de hiervoor genoemde beremutsen geen gewag gemaakt. Het is aannemelijk dat deze kolbakken zijn "afgekeken" van bepaalde uniformen uit het Napoleontische leger. (De slag bij Waterloo was pas vier jaar eerder geleverd). De "grenedeers" op de aquarellen zijn voorzien van voorladers van exact hetzelfde type als de geweren die nu nog in de schutterij gebruikt worden.

Aan de huizen zien we geen enkele vlag. Dat is niet zo onbegrijpelijk als men bedenkt dat de Gronsveldenaren en Rijkholtenaren in 1819 pas vier jaar Nederlands staatsburger waren. Een echt nationaal gevoel zal dus wel nog niet bestaan hebben. Overigens waren de Gronsveldenaren tot 1795 "Gronsveldenaar" geweest en de Rijkholtenaren "Rijkholtenaar", respectievelijk onderdaan van het graafschap Gronsveld en de baronie Rijkholt. Van 1795 tot 1815 behoorden ze tot de Franse republiek, van

1815 tot 1830 waren zij onderdaan van het in 1815 gecreëerde Verenigd Koninkrijk (het tegenwoordige Nederland en België), van 1830 tot 1839 behoorden zij tot het in 1830 gestichte koninkrijk België en vanaf 1839 waren zij weer Nederlander. Kunt u zich voorstellen dat het lang geduurd heeft vooraleer men zich in deze streken echt Nederlander ging voelen? Wat verder opvalt is het grote aantal erebogen, bevestigd aan langs de weg staande bomen. Waarom ter versiering aan de bovenzijde spiegels zijn opgehangen is niet duidelijk. Op de tweede afbeelding zijn ze door religieuze afbeeldingen vervangen.

Heel opmerkelijk is het, nog steeds bestaande, gebruik om de processie-route te versieren met berkentakken, de "mej".

Links zien we een gedeelte van een typisch Zuid-Limburgse boerderijpoort waarop een strooien dak. Ook rechts zien we een paar huizen met strooien daken. Slechts zelden werden pannen als dakbedekking gebruikt. Stro was veel goedkoper maar wel vele malen brandgevaarlijker.

Of de hoogte van de huizen overeenstemt met de werkelijkheid valt te betwijfelen. Vrijwel alle huizen in die tijd waren namelijk lage, in mergelstenen opgetrokken, hutjes.

Op de woorden "benede de kerk" komen we terug bij de bespreking van de tweede afbeelding

Ook op de tweede afbeelding zien wij een aantal personen afgebeeld, ditmaal niet alleen leden van de schutterij maar links, uiterst rechts en op de achtergrond ook enkele burgers in de typische kleding van het begin van de 19^e eeuw. Links zien we een vrouw staan, voorzien van hoofd- en halsdoek die op de onderkant van de deur leunt. Ook hier weer tal van erebogen, maar deze keer rijker versierd dan op de vorige afbeelding en ook hier zijn ze bevestigd aan langs de Dorpsstraat staande bomen. Het betreft hier het noordelijk gedeelte van het dorp, in het dialect "oonder ién 't duerp" genoemd. Op de aquarel staat: "boven de kerk". Kennelijk werd dus in het begin van de 19e eeuw dit gedeelte van het dorp "boven de kerk" genoemd. "Beneden de kerk" was toen het zuidelijk gedeelte. Helemaal aan het einde van de straat is vaag nog iets te zien van wat een rustaltaar zou kunnen zijn.

De derde aquarel toont ons de processie op weg van Eckelrade naar Gronsveld. Het is interessant dat aan het onderschrift te zien is dat juffrouw Lebens dialectspreekster was. Het Gronsveldse "nao" betekent

in het Nederlands namelijk zowel "naar" als "na". "Nao Groéselt" (naar Gronsveld) heeft zij dus abusievelijk vertaald met "na Gronsveld". De processie was dus vanuit Eckelrade door een holle weg op weg naar Gronsveld. In een beschrijving van de Bronk van 1778 wordt al melding gemaakt van de processieroute die, elk jaar, ook Eckelrade en Rijckholt aandeed. In Eckelrade werd gepauzeerd, er werd een hoogmis opgedragen, de inwendige mens werd versterkt en over Rijckholt trok men terug naar Gronsveld. Dit was kennelijk in 1819 nog steeds het geval.

Er zijn nogal wat verschillen met de processie van vandaag de dag. De schutterij telde, als we de afbeelding mogen geloven, slechts twee "biélmaander" die vrijwel hetzelfde gekleed waren als de "biélmaander" van tegenwoordig: "kolbak" op het hoofd, een gekleed kostuum en een leren voorschoot. Verder zien we twee officieren te paard en een tamboer-maître die de maat moest slaan voor één tamboer. Blijkens de archieven van de schutterij moest deze tamboer elk jaar ingehuurd worden. De tamboer-maître van tegenwoordig draagt nog steeds dezelfde soort epauletten. Er liep slechts een twaalftal "grenedeers" met geweren en kolbakken mee, nogmaals, als we de afbeelding mogen geloven. Achter de grenedeers een groep vrouwen in lange rokken en met kanten mutsjes op het hoofd waarvan er twee een grote rozenkrans in de rechterhand houden. Zij dragen een vaandel met de afbeelding van Maria en een Mariabeeld mee. Helemaal achteraan zien we een groep mannen met een vaandel en de, op deze aquarel wel erg korte processie, wordt besloten door de geestelijkheid met het baldakijn, "d'n hiémel". De koning van de schutterij is niet te ontdekken maar waarschijnlijk heeft hij in de buurt van "d'n hiémel" gelopen. Ook het schuttenvaandel met het wapen van de grafelijke familie Törring ontbreekt. En begrijpelijkerwijs ontbreekt ook de harmonie want die zou pas 16 jaar later, in 1835, opgericht worden.

Gilles Jaspars

Meije

Als Grueles nummer 95 in de bus valt staat de "Groete Broonk" voor de deur en wordt het hele dorp versierd. Poorten en kozijnen zijn geschilderd en de vlaggen en "vèndelkes" zijn gewassen en gestreken. Als extra versiering zijn er nog zo'n 1200 "meije" gekapt. Volgens de Groéselder Diksjenèr ("de Groene Allesweter") zijn "meije" afgekapte berken-takken, die met de Grote Bronk aan weerszijde van de processieroute worden geplant.

Nou is er over de berk meer te vertellen dan ik dacht en komt ook de naam "mej" niet zomaar uit de lucht vallen.

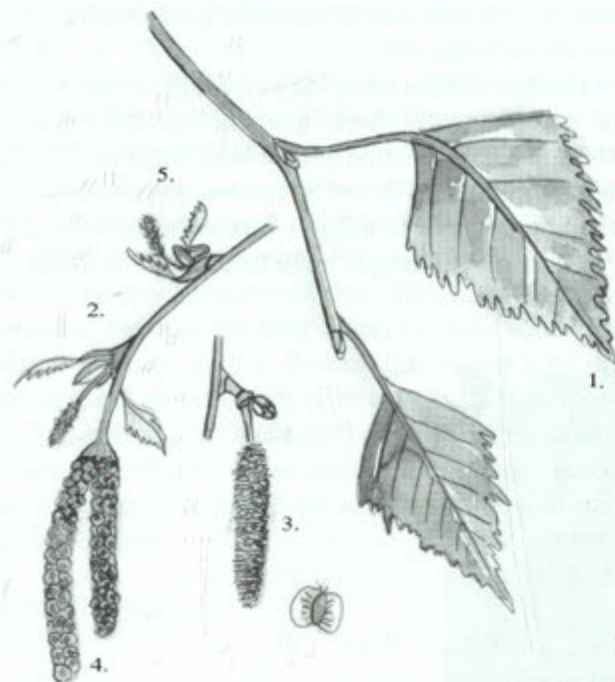
In Nederland komen twee soorten berken voor: de ruwe berk en de zachte berk. De ruwe berk, ook wel "zilverberk" genoemd, groeit vooral op zandige, droge en arme gronden, terwijl de zachte berk meer de voorkeur geeft aan moerassige gebieden. In het Savelsbos groeit de ruwe berk vooral op de bovenrand van de hellingen, bijvoorbeeld boven "de Zoeren Drees" waar de grond veel droger en armer is dan beneden in de grubben.

Ruwe berken boven aan "de Zoeren Drees".

Berken zijn typische pioniersplanten die weinig eisen stellen aan omgeving en grondsoort. Ze zijn winterhard en komen zelfs voor op Groenland en op IJsland.

Berken zijn zeer lichtdoorlatend zodat veel kruiden en grassen onder de berk kunnen groeien en bloeien. Ook beuken- en eikenzaden kunnen ontkiemen onder de berk. Vreemd genoeg verdringen deze bomen op den duur de berken, zodat die eigenlijk voor hun eigen ondergang verantwoordelijk zijn. Op kaalslagen, stormplekken en heidevelden zullen echter berkenzaden hun kans zien en ontkiemen. De typische witte schors beschermt hen op deze open plekken tegen het felle zonlicht.

1. blad ruwe berk
2. tak met katjes
3. berkezaadjes
4. mannelijke katjes
5. vrouwelijke katjes

De berk wordt de "boom van het nieuwe leven" genoemd. Maar ook "jonkvrouw van de bossen" en daarnaast is hij nog het symbool van de zuiverheid.

Onze voorouders geloofden dat de godin van de vruchtbaarheid in een berk woonde. In het voorjaar dreven de boeren de koeien met een roe van berkentakken het weiland in. Ze hoopten dat er dan veel gezonde kalveren ter wereld zouden komen.

Na de inzegening van een huwelijk sloegen de kersvers gehuwden elkaar 's avonds (behoedzaam) met berkentwijgen in de hoop op veel gezonde nakomelingen. De berkentwijgen werden ook als levensroede gebruikt: door geseling met de berkentwijgen werd de levenskracht van de berk op de mens overgebracht. In de Finse sauna's slaat men nu nog elkaar met berkentwijgen op de rug. Dit zou de bloedsomloop stimuleren en het lichaam zuiveren. En dan is er nog het spreekwoord: "Spaart den berk, gij haat uw kinderen", ofwel de kinderen hebben zo nu dan een flinke aframmeling nodig. Hierbij kan ook een link worden gelegd naar Zwarte Piet.

Ook in de volksgeneeskunde speelt de berk een belangrijke rol. Al heel vroeg in het voorjaar worden in de berken inkepingen gemaakt, waaruit liters suikerhoudend "berkenwater" wordt opgevangen. Dit berkensap wordt gebruikt als een algemeen versterkend middel, maar het sap is vooral bekend als haargroeimiddel. Maar ook bij nier-, blaas- en galstenen blijkt twee maal daags een half glas berkensap, een probaat middel.

Berkensap kan puur gedronken worden, maar je kunt er ook een heerlijke zoete wijn van maken.

In februari worden ook de knoppen en jonge twijgen van de berk geplukt. De knoppen bevatten saponinen, harsen, hyperine, flavonoiden en looistoffen. Thee van berkenknoppen wordt door natuurgenezers voorgeschreven om reuma en jicht te verzachten.

Recept: doe drie theelepels vers geplukte berkenknoppen in een pannetje, overgiet ze met één liter kokend water en laat het geheel tien minuten trekken.

Van de bladeren van de berk wordt thee gemaakt die een gunstige werking heeft bij ontstekingen van de urinewegen.

Ook wordt een berkenlotion gemaakt van de bast en de jonge twijgen. Deze lotion wordt gebruikt tegen zweren, eczeem en andere huidaandoeningen. Tot slot worden de bloemen van de berk nog gebruikt om er een wondhelend middel van te maken.

De huis-, tuin- en keukenwaarde van de berk is hoog. Zo wordt in Scandinavië de schors van de berk gebruikt als dakbedekking en als

isolatie tussen de dubbele wanden van houten woningen.

De schors bevat betuline, een harsachtige, waterafstotende en conserve-rende stof. Dit maakte het mogelijk van de schors kano's en schoenen te maken. De Lappen maakten van de schors zelfs jassen en been-beschermers.

De takken en de bast van de berk werden gebruikt bij het roken van hammen en haringen. Van de schors en de bast wordt ook een olie gemaakt voor de fabricage van het zogenaamde juchtleer.

Berkenhout diende door de eeuwen heen voor het maken van wielen, vaten en bezems. In Noorwegen maakt men van de bast van de berk siervoorwerpen.

De witte schors werd vroeger gebruikt als een soort papier om op te schrijven

Berkenbast-olie is een uitstekend insecticide. De bast bevat een stof die veel insecten en knaagdieren van vraat weerhoudt. Daardoor kan het gebeuren dat de stam van een dode berk er van buiten nog gaaf uit ziet, maar van binnen al volledig vermolmd is.

De bladeren van de berk worden gebruikt voor het kleuren van stoffen. Afhankelijk van de kooktijd van de bladeren en de duur in het verfbad, kleuren de stoffen in verschillende gele tinten.

Het zoete sap van de berk wordt gebruikt als vervanger van honing en suiker. De berkenblaadjes worden gebruikt in soepen, stampotten en stoofschotels.

Het hout van de berk, met name de schors en twijgen, is goed aanmaak-hout dat bovendien helder brandt en heerlijk geurt.

Terug naar de Grote Bronk. Eeuwenlang zijn er al berkentwijgen meege-dragen in processies.

Lena van de Weerdt uit Rijkholt vertelde dat vroeger geen "krûiskes" en "vèndelkes" langs de processieroute werden geplaatst maar "meije", die door de dorpsgenoten in het Savelsbos met een "zéssel" werden gekapt.

De berk was in de folklore altijd al het symbool van vernieuwing en wedergeboorte. In verschillende landen werden de berken in mei gesierd. Mei was immers de maand van het jonge leven en de mensen, getooid met bloemen in het haar en in witte kleren, dansten rond deze meiboom. Waarschijnlijk is onze dialectnaam "meije" een afgeleide van meiboom.

Meije als processieversiering. Vóór het huis thans Rijksweg 40 (Nico van de Weerdt).

V.l.n.r. Zjo Wiche, Zjir Doyen, Zjaak Peusens.

In Duitsland worden in de Walpurgisnacht, de nacht voorafgaande aan 1 mei, berkenboompjes op de drempels van de huizen geplaatst. Heksen die het huis wilden binnendringen moesten eerst de berkenblaadjes tellen en omdat dat er zoveel waren, brak de dag aan en vloeide de kracht uit de heks weg.

In Scandinavië trokken de jongens op de 1 mei zingend en vioolspelend door de dorpen voor een mooie zomer en een rijke oogst. Langs de route verzamelden zij in mandjes allerlei gaven. Als een mandje goed gevuld werd, werd een berkentak boven de deur van het huis van de milde gever gehangen om voorspoed en nieuw leven af te smeken.

In Rusland werd op de donderdag voor Pinksteren in processie door de bossen getrokken om al zingend jonge berkenboompjes te kappen. Deze boompjes werden als vrouw aangekleed en met linten omhangen. Na een groot feest werden de berkenbomen in huis gezet als gast voor de ko-

mende pinksterzondag. Op deze hoogtijdag werd de berk in de rivier geworpen als symbool voor de levensstroom. Door heel Rusland stonden de berkentakken langs de wegen en zelfs de spoorrails werden met berkenloof versierd. Op pinkstermaandag werd het mooiste meisje van het dorp met berkenbladen bedekt en door het dorp rondgedragen.

Het is verbazingwekkend dat de berk voor zoveel doeleinden gebruikt wordt, ook in de folklore. Verder blijkt dat ieder land zijn eigen gebruiken heeft, maar dat er ook over de grenzen heen overeenkomsten zijn.

Pim van de Weerd

Streekmuseum

In memoriam

Op 29 april overleed Frans Huits.

Frans was ruim 20 jaar de drijvende kracht achter de sectie Streekmuseum. Vrijwel elke dag was hij te vinden in "zijn" loods waar hij vele oude werktuigen en gebruiksvoorwerpen van de ondergang heeft gered. Bovendien was hij de "bouwheer" van de loods, het puthuisje bij de molen en had hij de hoofdrol bij het behoud van "de Beuk". Voor zijn vele verdiensten kreeg Frans in 2000 de gouden Grueles-speld. Grueles denkt met dankbaarheid aan hem terug.

De Kuuningênnewäoge

In 1987 zijn de medewerkers van onze sectie begonnen met het restaureren van twee oogstwagens. Maar omdat we één van die wagens wilden laten gebruiken als koninginnewagen en de oogstwagens in onze regio vanwege het heuvelachtig karakter aan de kleine kant waren, werd besloten om een van de wagens te vergroten.

Met "Kuuningmèijsjtēke" 1988, toen Mieke Pinckaers-Dassen als koningin van Zjêf Clermont door de straten werd gereden, waren we heel trots. Naderhand bleek dat de wagen door de veranderingen enkele technische mankementen vertoonde. De sectie Streekmuseum vond de wagen niet meer veilig genoeg en besloot tot het uitvoeren van de nodige aanpassingen.

Na de Bronk van 2003 werd de wagen naar onze loods gereden om een "facelift" te ondergaan. En die "operatie" is geslaagd. Wat hebben Jean Brouwers, Theo Ophey, Math Damzo, Piet Spronck, Guus van Hooren en Jozef Clairbois een fantastisch werk verricht. Met enthousiasme, technisch inzicht en improvisatie kregen ze het voor elkaar dat de wagen weer veilig gebruikt kan worden. Ik wil niet verder op technische details ingaan: de foto's spreken voor zich.

"De Kuuningênnewäoge ês vêrdig vuur de Groete Broonk!"

Wat maog 't zien?

Op de afbeelding in het vorige nummer kwamen helaas geen reacties. Het is een apparaat om de lengte van de voet te meten. Het linker gedeelte wordt verticaal gezet en het rechter gedeelte wordt uitgekapt. Dan wordt de hiel tegen het linkergedeelte geplaatst en het midden-gedeelte tegen de dikke teen geschoven. Op het onderste stuk kan de maat worden afgelezen. Makkie! Helaas geen winnaar. Hopelijk de volgende keer wel reacties op ons nieuw te raden voorwerp. U kunt schriftelijk reageren. Adres: Rijksweg 57, 6247 AB Gronsveld.

John van de Weerd.

Kên d'r hön nog

**Zjengske Jacobs (van Fy) en
Mien Goessens (van Ëudem)**

Zjengske werd geboren in Gronsveld op 3 december 1902. Zijn wieg stond in het nog bestaande huis Rijksweg 118 waar zijn ouders, Zjengske Jacobs en Fy Geelen, een bakkerij hadden. Zjengske had nog twee zussen, Lies en Méria, en een broer Bèr. Mien Goessens werd geboren onder in het dorp op 15 februari 1905. Zij was een van de 16 kinderen van Adam Goessens en Nêt Goessen, die een slagerij hadden aan de Rijksweg nr. 56. Ook haar geboortehuis staat er nog. Zjengske ging naar de lagere school in Gronsveld en hielp al vaak in de bakkerij. Toen hij 10 jaar was ging hij al brood bezorgen met de hondenkar. Vanaf 12 jaar kreeg hij thuis dan ook een volledige aanstelling als bakker en bezorger. Er werden lange dagen gemaakt en veel

*± 1915. V.l.n.r. Zjeng Wolfs (van Klëur), Zjengske Scheepers (van Yngelke),
Zjêf Reintjens (van Zjoke), Zjengske, Sander Gorissen*

te verdienen was er niet in die tijd. Tijdens de oorlog (1914-1918) werd er veel brood naar België uitgevoerd. Hij bracht toen als knaap van 13 jaar brood naar de grens met paard en boerenkar die voor deze gelegenheid geleend werden van de familie Hayen. In Moelingen werd het brood onder toezicht van Duitse soldaten overgeladen op Belgische oogstkarren en verder vervoerd naar de omgeving van Spa. Ook werden er veel beschuiten gebakken voor de export naar Voeren.

Al vroeg voelde Zjengske zich aangetrokken tot de harmonie. In 1912, hij was nog maar 10 jaar, meldde hij zich bij de harmonie met nog enkele andere jongens uit het dorp. Hij kreeg zijn eerste muzieklessen van Nikkela Janssen (de köster). Na enkele maanden was Zjengske echter de enige die nog trouw de muzieklessen volgde en hield Nikkela Janssen het voorlopig voor gezien. In 1917 kwam Zjengske opnieuw bij de harmonie en nu voorgoed. Zonder onderbreking en met veel plezier en opoffering, zonder ooit een repetitie te missen, bleef hij 64 jaar actief lid. Het grootste deel van deze periode speelde hij bugel, later nog piston, alt en "kaor". Het was vooral de liefde voor de muziek (die hij van zijn moeder

± 1925. V.l.n.r. Mien, Pierre Pinckaers, Maria Jacobs (van Fy), Anneke Jacobs (van d'n Haos), Lena Goessens (van Èudem), Marieke Waber (van Nêt)

Fy had geërfd) die hem hierbij dreef. Ondanks de lange werkdagen en -nachten, thuis bij zijn ouders en later in zijn eigen bakkerij, vond hij nog tijd voor de harmonie, zijn grote passie.

Om de harmonie financieel op de been te houden werd er in 1917 de toneelclub van de harmonie opgericht. In de wintermaanden werden er in de eigen harmoniezaal talrijke grote stukken opgevoerd onder de bezielende leiding van Zjang Mingels. Zjengske speelde in bijna alle grote stukken mee en bleek een groot komediant. Bekende stukken die gespeeld werden waren onder andere: Robrecht van Vlaanderen, De Zwarte Ridder, Jeanne d'Arc, De trompetter van Settingen. In Genoveva van Brabant speelde hij een vrouwenrol omdat vrouwen toen nog niet op het toneel mochten. Het was niet echt verboden maar zoals hij het zei: "Dat wäor neet de meneer." Zjengske viel echter uit zijn rol als vrouw omdat hij de baby (een pop) met één hand uit de wieg pakte. Dit tot groot jolijt van de aanwezige moeders in de zaal. Veel grote stukken werden drie of vier zondagen achter elkaar opgevoerd. Dit in verband met de vaak overweldigende belangstelling. Het publiek kwam niet uitsluitend uit Gronsveld en Rijckholt maar ook uit Heugem, Eckelrade,

17 mei 1923. Koningin Mien.

Koningmeisteken 1923.

1933. V.l.n.r. Robèr, Zjengske, Jeanne en Mien.

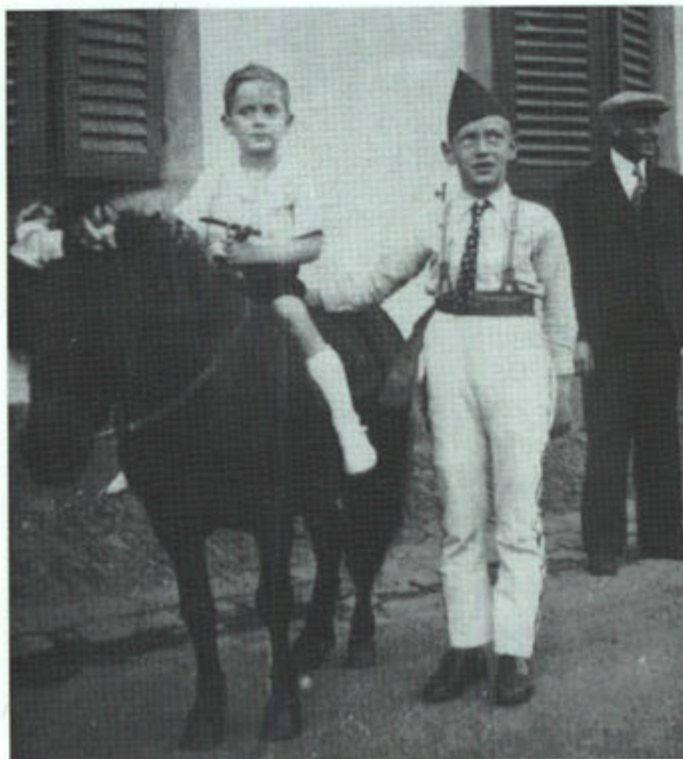
Heer en zelfs uit Eijsden. Moeder Fy was bij elke voorstelling aanwezig ook al was het de derde herhaling en steeds was zij tot tranens toe geroerd. Voor zijn rol in Robrecht van Vlaanderen in 1917, het eerste grote stuk dat in de zaal werd gespeeld, kreeg Zjengske voor zijn prestaties op de bühne een horloge waarin zijn naam was gegraveerd. Dit horloge is nog in het bezit van zijn zoon Eddy en het loopt nog steeds. Voor de harmonie waren de inkomsten uit de toneelvoorstellingen de belangrijkste bron van inkomsten naast de opbrengst van concerten die werden gegeven in de eigen zaal maar ook onder andere in Heer, Eckelrade en Mheer. Subsidie bestond toen nog niet.

Mien Goessens leerde hij goed kennen omdat zij vriendin was met zijn zus Lies en vaak over de vloer kwam. Mien was wel gecharmeerd van hem maar, Zjengske had nog andere ijzers in het vuur. Mien haar grote doorbraak was gekomen in mei 1923, toen zij op pinkstermaandag koningin werd van de schutterij aan de zijde van koning Pierre Peusens. Dat zij wel goed in de markt lag mag blijken uit het feit dat ze naast Pierre nog door drie andere mannen als koningin was gevraagd. Namelijk door

Jacques Peusens, Math van de Boorn (van Bèrke) en Zjèun Bouchoms (van Pieterke). Ze vertelde mij 20 jaar geleden dat ze het "mejke" (in dit geval bruine muurbloemen) stiekem had geplukt bij het kasteel en in haar tas verborgen had gehouden. Ze was pas 18 wat de minimumleeftijd was om koningin te mogen worden en eigenlijk was ze nog een kind. Dat het koningschap niet louter vreugde bracht werd meteen al duidelijk. Twee minuten nadat zij de koning de bloemen had aangeboden en zo koningin was geworden werd de koning aangesproken door Pie Mingels. Deze kwam uit naam van de pasopgerichte fanfare met het verzoek om ook, net als de harmonie, met de feestelijkheden van de grote bronk met de schutterij te mogen optrekken. De fanfare was opgericht als een soort tegenpartij, met name tegen de gevestigde orde, onder andere "de bürger" (burgemeester Spauwen), die ook voorzitter van de harmonie was. De nieuwe koning voorzag daarom grote problemen en zei dus tegen de voorzitter van de fanfare: "v'r laote 't wie 't altiéd gewès ès", nee dus. Voor Mien lag dat extra moeilijk omdat twee van haar broers, Geel en Bèr, zich bij de fanfare hadden aangesloten. Hoewel de fanfare

1931. Zjengske met Robèr en Zjannèt (van Zjeng van Èudem).

1939. Grote Bronk, kinderschutterij. V.l.n.r. Eddie, Robèr en Zjengske.

dus niet met de schutterij mocht optrekken, mocht ze wel mee met de processie op zondag. Na de processie speelde de harmonie nog een processiemars in de kerk en de fanfare stond er op dat zij daarna ook een mars mocht spelen. Toen de harmonie naar het oordeel van de fanfare (Pie Deliège) te lang bleef doorspelen zetten de muzikanten van de fanfare op commando hun instrumenten aan de mond en speelden zo hard als ze konden hun eigen mars door die van de harmonie heen. Totale oorlog was het gevolg. Mien vertelde hoe moeilijk het was toen zij enkele weken later met de hofdames huis aan huis geld inzamelde voor het cadeau van Gronsveld en Rijckholt aan de koning. De ontvangst bij families die de fanfare aanhingen was ronduit vijandig. Ondanks deze verwikkelingen was ze achteraf toch blij dat ze koningin was geworden. Ze was trots op haar knappe en zeer populaire koning. Ze was graag aan zijn zijde en deze periode werd een hoogtepunt in haar leven. Na de feestelijkheden die de zomer van 1923 beheersten ging zij zich weer concentreren op Zjengske van Fy, die zij nog steeds heel leuk vond.

Vóór de harmoniezaal. Zjengske met Zjeng Roosen.

Helaas had die verkering in Luik. Doortastend als Mien was wachtte ze hem op zondagavond op bij het station van Gronsveld als hij met de trein terugkwam uit Luik. Hij bracht dan altijd iets lekkers voor haar mee en samen liepen zij dan terug naar het dorp. Na verloop van tijd gaf Zjengske zijn Luikse liefde op en maakte zijn opwachting bij zijn nieuwe aanstaande schoonvader Èudem Goessens. Deze liet hem echter niet binnen, overigens zonder opgave van reden. Voortaan ging Zjengske op zondagmiddag in het café van Zjang Mingels, recht tegenover het huis van Mien, een pilsje drinken. Als zijn geliefde dan naar buiten kwam rekende hij af, ging naar buiten, nam haar onder de arm en samen gingen ze op stap. Zeven jaren duurde deze gang van zaken. Pas toen zij hadden besloten om te gaan trouwen maakte hij opnieuw zijn opwachting bij zijn aanstaande schoonvader door op de deur te kloppen. Èudem deed zelf open en Zjengske vroeg hem toestemming om met zijn dochter te trouwen. Èudem sprak kort en bondig: "Dat ês good en d'r kryt oüch 'n broélef." Mien en Zjengske trouwden op 22 juli 1930 en gingen inwonen

1935. Kasteelpark Gronsveld. Koningin Germaine Bouchoms met haar hofdames. V.l.n.r. Lien Scheepers, Lies Mingels (Waber), Marie Waber (van Wörm), Jeanne Schrijnemaekers (Martin), Lily Spauwen, Anna Mommers (Wolfs), Mien Goessens (Jacobs), Liza Houten (Hayen), Melanie Frambach.

1957. De harmonie in actie. Uiterst rechts Zjengske.

Eddie en Zjengske bij de oven.

bij Lies Jacobs en Zjeng Goessens, respectievelijk zus en broer van Zjengske en Mien die aan de Stationsstraat woonden, rechts naast de harmoniezaal. Zjengske en Mien kregen drie kinderen: Robèr, 30 mei 1931, Jeanne, 14 oktober 1932 en Eddy, 4 december 1935. In 1947 kochten zij het huis met bakkerij van de familie Bekx "oonder aon de Sjnydersjtèg" (Hennemettenstraat), waar ze de rest van hun werkzaam leven woonden. Naast zijn werk en gezin bleef de harmonie voor Zjengske de liefde van zijn leven. Het belangrijkste optreden van de harmonie buiten ons dorp was voor hem het optreden in 1938 in Amsterdam ter gelegenheid van het 40-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Hij was er ook al bij toen de harmonie in 1919 de schutterij vergezelde op haar zegetocht in Arnhem. Na de ook voor de harmonie moeilijke oorlogsjaren (geen geld geen animo) klom ze eind jaren '40 weer langzaam uit het dal. Er kwamen weer concerten en andere optredens in Gronsveld maar ook daar buiten, tot zelfs buiten de provincie. In 1946 werd er een concert verzorgd in

1977. 60 jaar bij de harmonie. V.l.n.r. Annie Lebens, Mien, Zjengske en Zjêf Reintjens.

Bussum. Hoewel zijn zaak en gezin het vaak nauwelijks toelieten was hij altijd van de partij. Dit vaak tegen de wil van Mien. Als het aan haar had gelegen zou hij de harmonie hebben moeten opgeven. Toch was ze apetrots toen hij zijn 50- en later zijn 60-jarig jubileum bij de harmonie vierde, en terecht. Met het klimmen der jaren viel het hem steeds zwaarder: hij werd kortademig en moest uiteindelijk het blazen opgeven. De eerste schuttemis die hij bijwoonde zonder zijn instrument was voor hem een verschrikking. Na afloop zei hij heel emotioneel: "Ik ga nooit meer naar de schuttemis." Gelukkig dreef zijn liefde voor de muziek en zijn behoefte aan sociale contacten hem een jaar later toch weer naar deze bijzondere Mis. Wat hem nu nog bleef was de krant, een flesje bier en een bolknak. Ook volgde hij het nieuws op radio en TV en bleef altijd goed op de hoogte van de gebeurtenissen in de wereld. Samen met Mien beleefde hij nog veel plezier aan zijn kleinkinderen, waarvan de meeste vrijwel dagelijks binnenliepen. Zjengske overleed na een rijk gevuld leven in het ziekenhuis in Maastricht op 18 juli 1990. Mien overleed ruim vijf jaar later op 25 januari 1996 in de gezegende leeftijd van bijna 91 jaar, een normale prestatie voor een kind van Eudem.

Wallie van de Weerd

